

Fakulta výtvarných umění Vysokého učení technického v Brně

akademický rok 2012/2013

Disertační práce - posudek oponenta

Název disertační práce: **Funkcionalistické náhrobky v Brně**

Jméno a příjmení autora práce: **MgA. Karin Písaříková**

Posudek:

Z jednotlivých položek obsahu zdánlivě vyplývá, že předložená disertační práce je logicky a koncepčně strukturována do několika přehledných i vzájemně provázaných kapitol, které mají čtenáře formou textů seznámit s výsledky autorčina vědeckého studia v oblasti sepulkrální architektury, v tomto případě úzce specifikované badatelským tématem: Funkcionalistické náhrobky v Brně. A to v souvislostech, dějích, hypotézách či závěrech pro tuto oblast lidské činnosti obecných; s příklady konkrétních autorských realizací, jejich zadavatelů a „uživatelů“.

V úvodu disertační práce jsou sumarizovány obecné poznatky k řešení úkolu, sestaven přehled základních pramenů a literatury k uvedené problematice. Autorkou nastíněná charakteristika vývoje architektury v meziválečném Československu, s důrazem na situaci v brněnském prostředí, i následující definice funkcionalistických staveb nejsou formulovány příliš šťastně a otevírají prostor k diskuzi. („z počáteční architektury purismu se u nás vyvíjí funkcionalismus a konstruktivismus“?)

MgA. Písaříková v disertační práci uvádí k svému popisu sepulkrální architektury a k vymezení základních typů náhrobků, hřbitovních plastik i objektů jako inspirační zdroj publikaci: Roman Prahla a kolektiv, *Umění náhrobku v českých zemích let 1780–1830*. Praha 2004. Konfrontací koncepce a pojednání jednotlivých objektů sepulkrálních památek v knize prezentovaných s posuzovanou prací však naznačuje, že původní záměr zůstal nenaplněn. Při detailnějším studiu citované literatury by autorka mohla být více motivována k okruhům, které měly v souvislosti s tématem v disertační práci zaujímat více prostoru (např. výklad

pojmu – náhrobník, náhrobek, pomník, hrob, stéla, sloup...) nebo zcela chybí (mj. obecná charakteristika nápisu jako součásti výpovědní hodnoty náhrobku a jeho proměna v čase, zejména s poukazem na typy užívaného písma).

Sepulkrální architektura je jedním z výsledků vztahu člověka ke smrti, vývojem historické proměny mentality ve vztahu k umírání a smrti. Smrt ve všech podobách je tématem výtvarného projevu v různých oblastech umění, tedy nejen v architektuře. Přesto, že autorčino doktorské studium probíhalo na půdě Fakulty výtvarných umění, a dal se předpokládat odraz této skutečnosti v disertační práci, zcela je opomenut a nezúročen. K uvedené problematice například publikace Philippe Aries, *Dějiny smrti*. Praha 2000, ze seznamu literatury v knize Romana Prahla, autorkou citované v disertační práci.

V kapitole Funkcionalismus v sepulkrální architektuře se MgA. Písaříková věnuje otázkám pojetí nového a moderního přístupu k pohřbívání, probíhající diskuzi v českém prostředí vedené v období mezi dvěma světovými válkami na toto téma, obecné charakteristice funkce náhrobku či jeho estetiky. Vytyčuje si prioritní cíle – typologii funkcionalistických náhrobků, jejich průzkum, popis a vyhodnocení – včetně k tomu zvolených postupů. Následně interpretuje kritéria stanovená pro výběr funkcionalistických náhrobků a metodologii jejich zkoumání, včetně výčtu údajů shromážděných při terénním výzkumu. S uvedenými autorčinými názory a postupy lze s dílčími výhradami souhlasit. V neposlední řadě si stanovuje časové vymezení studovaných děl svým vznikem odpovídajícím rozmezí let 1927–1939. Zde je na místě zmínit otázku, jak došla autorka k takto konkrétnímu časovému vymezení a k pojmenování *funkcionalismus*. Dle slovníku cizích slov jde o *doktrínu, podle níž krása formy a tvaru v architektuře a v užitém umění je výsledkem exaktního přizpůsobení předmětu jeho užitkové funkci*. Nebylo by lepší opustit proto termín funkcionalismus a poněkud až matoucí dataci (1927–1939) a zvolit spíše titul: „Náhrobky v Brně z období mezi dvěma světovými válkami“ – čímž by autorka získala „širší pole“ pro svůj badatelský záměr (rozptyl)?

Stěžejní kapitola (podle obsahového členění disertační práce) se soustřeďuje na průzkum lokality brněnského Ústředního hřbitova, kde v rámci jednotlivých podkapitol autorka uvádí soupis jmen architektů spjatých svou tvorbou s tímto pietním místem. Po velmi letném exkursu do historie centrálního brněnského hřbitova (ve kterém nalézáme mj. opakující se sdělení o lokaci uložení ostatků významných osobností města Brna) následuje první osobní medailon, a to jednoho z nejvýznamnějších nejen českých, ale také evropských architektů 20. století Bohuslava Fuchse. V této souvislosti bych upozornil ve sledované kapitole (taktéž v kapitolách následujících) především na nevyváženost zpracování anotací životních a tvůrčích osudů jednotlivých architektů, kterým chybí jednotná a logicky

vyprofilovaná struktura pojetí. Tak tomu je rovněž v případech popisů samotných náhrobků či údajů o zesnulých, a to pomíjím fakt, že by tyto mnohdy doplňující údaje měli být uvedeny spíše v příloze disertační práce nebo v poznámkovém aparátu. Co nelze přijmout, jsou nelogické a zavádějící „exkurze“ k náhrobkům, které architekti realizovali mimo definované teritorium brněnského ústředního hřbitova. A to včetně jejich časových přesahů realizace nad sledovaný a předem MgA. Písaříkovou určený rámec let 1927–1939. Tato skutečnost činí práci značně nepřehlednou, chaotickou a svědčí o fatální chybě autorky – nerespektování vlastního stanoveného konceptu a záměru. Diskutabilně jsou zpracované rovněž následující kapitoly disertační práce věnované sepulkrální architektuře a jejím návrhům či realizacím na dalších brněnských hřbitovech, včetně židovského, který má svá osobitá specifika a stálo by za to je definovat podrobněji. Za přínosné považuji autorkou zařazení kapitoly stručně mapující historii pěti kamenických firem působících na teritoriu Brna, kde lze nalézt i odkazy na základní prameny a literaturu. Kapitola věnovaná mimobrněnským realizacím má své opodstatnění v koncepci hlavních statí disertační práce jen v případě, že by v ní autorka soustředila důsledně všechna mimobrněnská díla. K tomu nedošlo.

V poslední kapitole disertační práce autorka specifikuje problémy, které před ní vstaly v souvislosti s řešením tématu. Obhájí své postupy a výsledky výzkumu, mj. zasazování drobné architektury do kontextu „velké“ architektury, určuje datace realizací či autorských atribucí u děl s absencí jakékoliv dokumentace. Podkapitoly Průběh zpracování práce i Výsledky a poznatky disertační práce měly jednoznačně přinést zhodnocení a přínos vědecké práce pro obor, to by však vyžadovalo z její strany daleko hlubší analýzy. Předpokládaná sumarizace projektu v závěru disertační práce se nekonala, na necelých šesti řádcích nemohla přinést očekávané završení tématu.

Z metodologického hlediska práce nemá vážné nedostatky, jsou v ní využity dostupné veřejné i soukromé archivní prameny a literatura (včetně výstavních katalogů). Reprodukce plánové dokumentace a fotografií náhrobků doplňují složitý obraz umělecko-historického, stavebního i kulturně-společenského poznání vývoje sepulkrální architektury.

Po formální stránce disertační práce obsahuje chyby v citačním úzu publikací, a to jak v poznámkovém aparátu u textů, tak i v přehledu použité literatury. Dále při uvádění životních údajů a informací o osobách uložených v hrobech je různorodost v titulcích viz „O zesnulém“ jindy „O uložených“ či o „O osobnosti pohřbeného“. V disertační práci není řádně vyznačen název hlavních kapitol, tak aby byl jasně vymezen od názvů podkapitol. Text je zatížen opakováním slov, střídáním přítomného a minulého času i jistou stylistickou neobratností.

Jedinečné a dosud odbornou obcí opomíjené téma brněnských „funkcionalistických“ náhrobků bylo pro MgA. Písaříkovou jistě velkou výzvou, která bohužel zůstala v půli cesty své realizace. V disertační práci se přímo vybízelo využít k odborné polemice citát jednoho z nejslavnějších brněnských rodáků Adolfa Loose: *„Jen velmi malá část architektury patří k umění: náhrobek a pomník. Všechno ostatní, všechno, co slouží nějakému účelu, musí být z říše umění vyloučeno.“* V jednotlivostech přináší práce mnohdy nové poznatky a objevné informace, za to autorce patří zasloužené uznání. Jako celek však svým rozsahem a hodnotou včetně nedostatků výše uvedených a specifikovaných v oponentním posudku, dle mého úsudku nenaplnuje požadavky kladené na odbornou vědeckou práci, vypracovanou v rámci doktorského studijního programu.

Úroveň i stylistika textů kvalitně zpracované disertační práce, jako jedné ze základních výstupů vědecké činnosti doktorského vysokoškolského studia, musí být jednoznačná, schopna mimo jiné téměř okamžité prezentace (ve formě tiskové či přednáškové), a to nejen odborné, ale i pro poučenou veřejnost. V případě posuzované disertační práce není tento předpoklad naplněn. V určitém ohledu může být ve výsledku pro odborníky i tématem zaujaté laiky zavádějící.

Udělení akademické hodnosti Ph.D. nedoporučuji.

V Brně dne 15. 9. 2012

Mgr. Jindřich Chatrný
vedoucí Oddělení dějin architektury a urbanismu
Muzeum města Brna, p. o.